

RAIL-REVUE

Kwartaalblad voor spoor-, tram- en bushobby
MET RECENTE AKTUALITEITEN, GESCHIEDENIS, TECHNIEK EN VERENIGINGSNIEUWS

Zestiende jaar - Nr. 4
Okt. - Nov. - Dec.
2001

ISSN 0773-0713

Tarmac was ook niet alles

Tekst en foto's : Bob Morren

Nee, niet alles was vroeger beter. Toen de trams van de Roosevelt-plaats verdwenen waren leek het alsof het plein voor driekwart in een soort van Zaventempiste was herschapen.

Door alle weer en wind moest de arme reiziger naar zijn bus en in de zomer stonden ze afschuwelijk te verhitten op het zinderend asfalt.

Foto 1 : Fiat ST4 nr 3076 van stelplaats Broechem staat pas herschilderd maar is nog voorzien van een oude richtingsfilm. De reisweg rammelde mee op de ijzeren lat achter de voorruit. Ernaast prototype HA ST6 nr 3475 van stelplaats Mechelen met nieuwe film. September 1976.

INHOUD VAN DIT NUMMER

Tarmac was ook niet alles	2
16 maal 1	4
Busworld 2001	10
Rail-Aktueel	13
Lezersforum	22
Verenigingsnieuws	23
Mededelingen	23

Aan dit nummer van Rail-Revue werkten mee : Jacques Cohn, Luc Couscheir, Staf Cuyt, Mark De Schutter, Alain Janmart, Bob Morren, Hubert Van den Bergh, Rudy Van Iseghem en Theo Van Riet.

Foto voorpagina : zaterdag 26 mei 2001. 75 jaar NMBS. Diesel locomotief 201.010 van TSP staat vertrekkensklaar in het station Oostende voor een rit naar Brugge. Foto : Rudy Van Iseghem.

Rail-Revue is een uitgave van de v.z.w. VeBOV (Vereniging voor Belangstellenden in het Openbaar Vervoer). **Verantwoordelijk uitgever :** Rudy Van Iseghem, Duffelshoek 52, 2550 Kontich. **Redactie :** Luc Couscheir, Mark De Schutter en Rudy Van Iseghem. **Secretariaat :** Hubert Van den Bergh, Kroonstraat 8, 3920 Lommel. **Lidgeld 2002 :** België 18 Euro, Buitenland 21 Euro. **België :** rekening Bank van De Post 000-0466768-04 van de v.z.w. VeBOV, Mechelen. **Andere Europese landen :** door middel van in Euro uitgeschreven Eurocheques, te richten aan hoger vermeld secretariaat.

Overname van gegevens is toegestaan mits bronvermelding. **Reproductie van artikels** (al dan niet in vertaling) en van **illustraties** slechts mits schriftelijke toestemming van de auteur en/of van de uitgever. **Inzenders** blijven verantwoordelijk voor de door hen ingezonden artikels.

Foto 2 : Brossel / Leyland nr 2995 is volop gaar aan het stoven voor een dienst op lijn 71. De bestuurder heeft alle kleppen en ramen opengezet. (Sept. '76)

Foto 3 : De laatste dagen van «lange» Brossel 2037, die nog een stopdienst op lijn 41 verzekert. Erachter staat al een nieuwe Daf AI, maar die is nauwelijks te zien. Hoe kreeg je nu zo'n lange bus op zo'n klein fotootje? (Sep. '76)

Foto 4 : Een wel erg Amerikaans front hadden die Verheul bussen van de «Brabantse Buurtspoorwegen en Autobusdiensten». Hun eigenaardige kaki-roomgrijze livrei was wel steeds proper. De diensten 72 / 5 werden afwisselend gereden met deze wagens, die binnenin nogal luxueus waren, en met Belgische loeiende Fiats, waarin meer mensen konden gestouwd worden. Voor hetzelfde tarief, dat wel. Op de achtergrond staat nog een type S. (Datum onbekend, jaar vermoedelijk 1966 ?). Het chassis en de motor waren van Britse AEC (Associated Equipment Company, nogal stroef vertaald als «Geassocieerd Materieel Bedrijf») makkelijk. Dit merk was ontstaan in de ateliers van de Londense busmaatschappij : het logo was hetzelfde als dat van London Transport.

16 maal 1

Vermoedelijk zullen de meeste Belgische tramliedhebbers zich wel eens hebben afgevraagd, hoeveel trambedrijven er in ons land hebben bestaan. Hierop volgt dan de klassieke opsomming van de acht bekendste bedrijven, namelijk de NMVB, de maatschappijen in Brussel, Antwerpen, Gent, Luik, Verviers en Charleroi en tenslotte de reeds half vergeten Liège - Seraing.

Toch duikt dan plotseling ergens de vraag op of er niet elders, hier, daar of nog verder iets heeft bestaan.

Maar ja, natuurlijk!

Zo zijn er nog de buitenlandse bedrijven, die met sommige van hun lijnen de grens overschreden. Dus, even toevoegen : de Nederlandse Breskens - Maldegem, de Antwerpen - Bergen op Zoom - Tholen en de Akense tram, die in duistere tijden het net rond Eupen had "bemachtigd", en die eveneens met zijn lijnen 17/27 naar Altenberg en Kelmis doorreed.

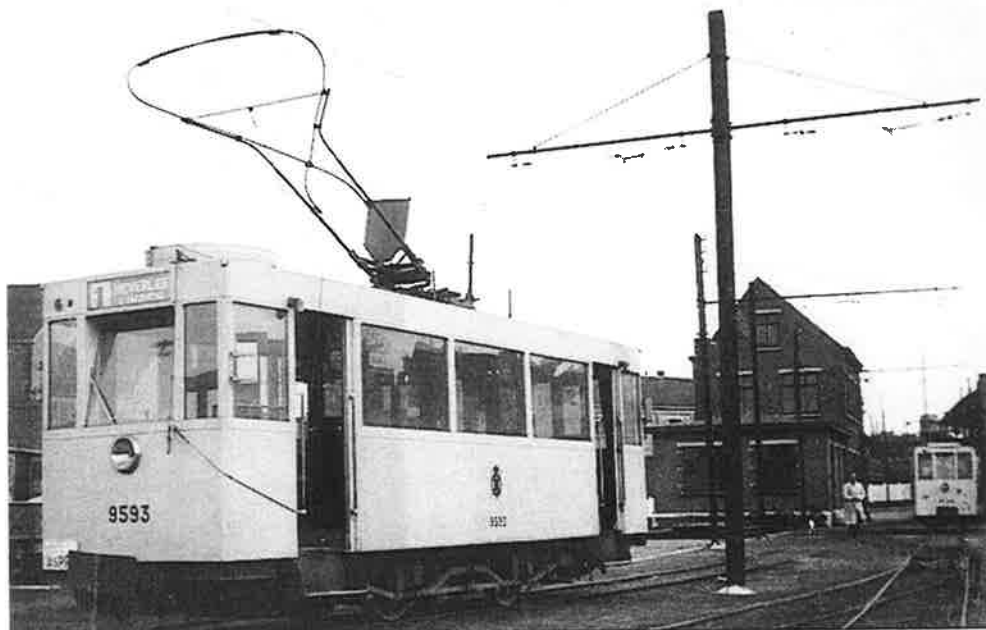
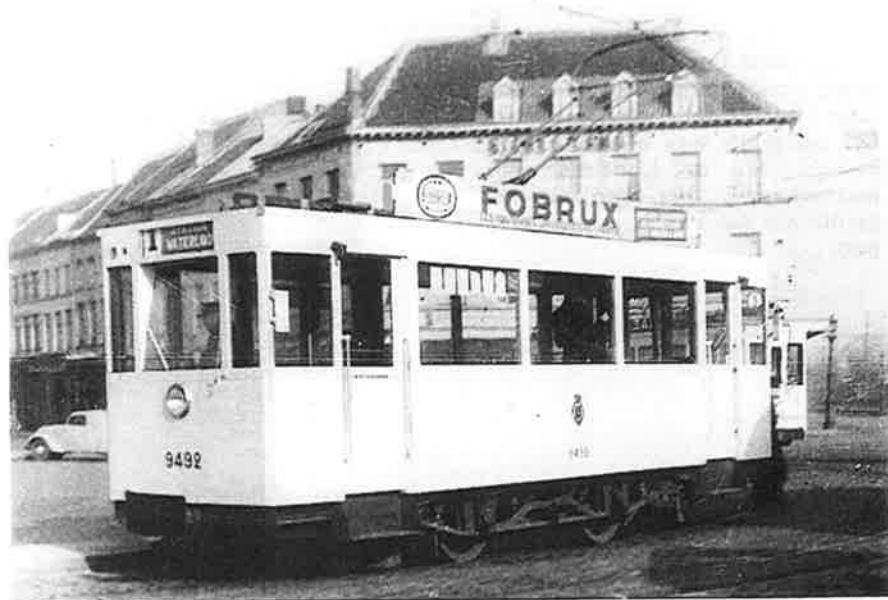
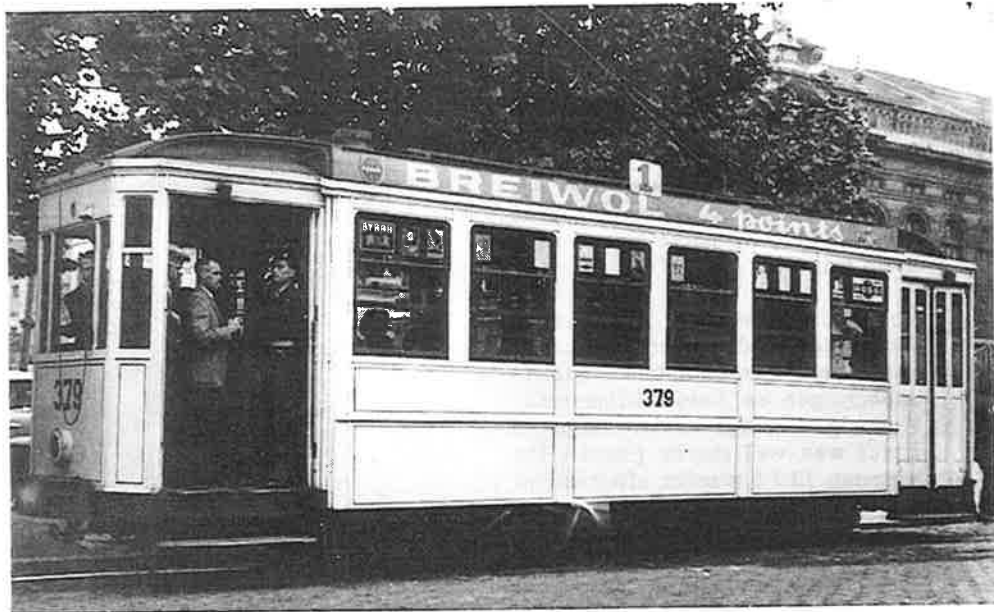
En hebben er niet ook nog enkele eigenaardige maatschappijen bestaan, die min of meer de voorlopers van de later verenigde stadstrams zijn geweest, zoals... even bedenken... de "Tram Chocolat" en de Elsene - Boondaal in Brussel of de "Est - Ouest" in Luik.

Maar ook de NMVB had haar plaatselijke "voorlopers", denk maar aan "Adele" aan de Westkust, de "Compagnie North" in Oostende, de "Vicinaux Anversois (LVA)" of de "Mons - Boussu", die zelfs ooit nog door de Belgische Staatsspoorwegen werd uitgbaat!

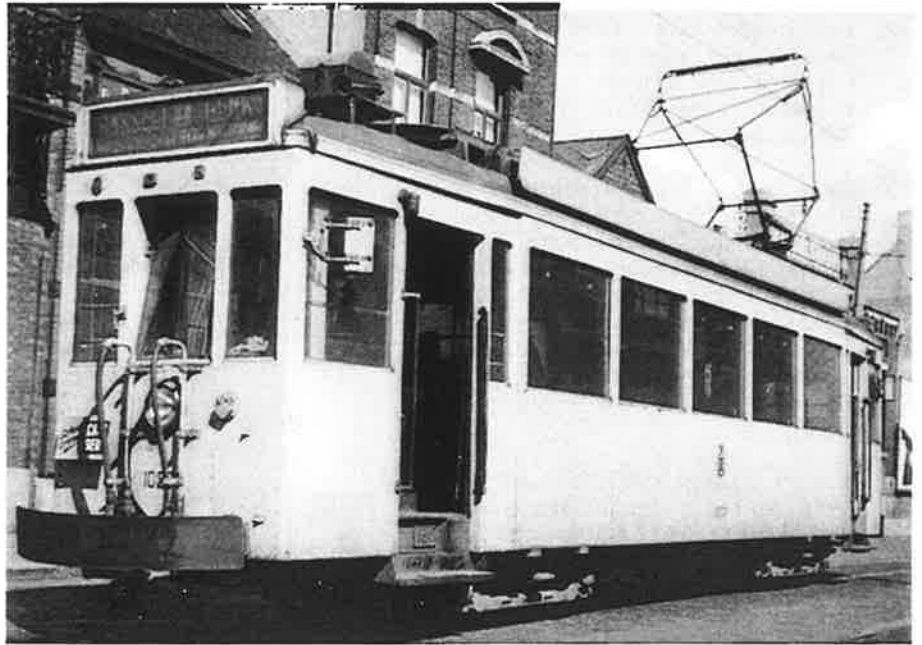
En de allereerste onafhankelijke paardentramlijntjes in Antwerpen, Brussel, Gent, Charleroi en Luik? Die bestonden ook in kleinere steden of gemeenten, soms vele jaren vóór de komst van de eerste buurtspoorweglijnen, zoals bv. in Leuven, Knokke, Tielt of zelfs in het bescheiden St.-Mariaburg bij Antwerpen.

Alles samen brengt dit een verbazend totaal op van vele tientallen bedrijven (nogmaals : bedrijven, nièt lijnen), hetgeen voor het kleine België toch zeer aanzienlijk mag worden genoemd!

Ik heb mij afgevraagd hoeveel van die bedrijven een lijn met het nummer 1 hebben geëxploiteerd? Wel, ik kom aan een totaal van 16, en die zou ik even heel kort aan de lezer willen voorstellen. In verdere bijdragen kan daar eventueel uitvoeriger op worden ingegaan.

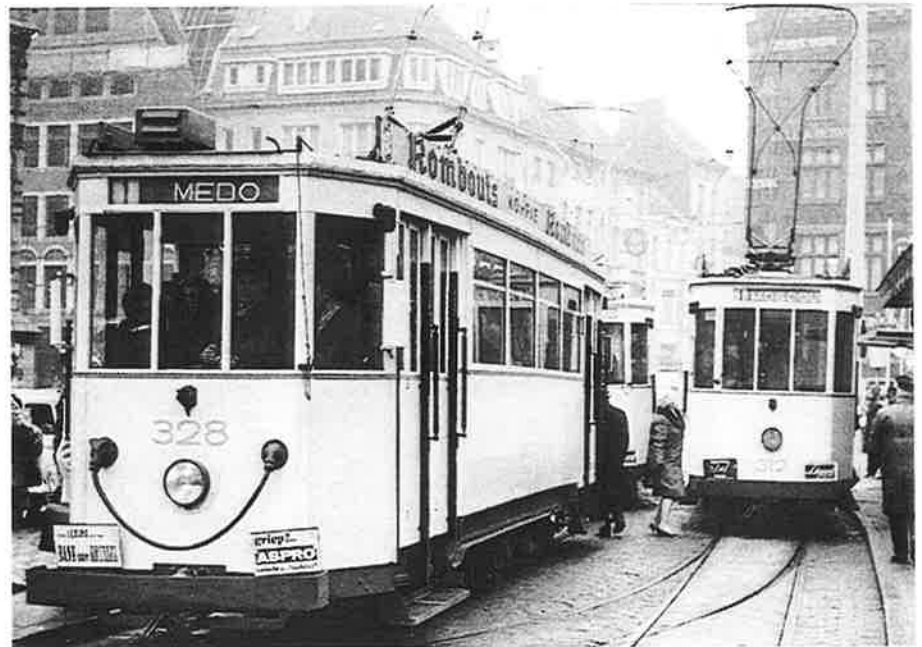
Foto 1 - Antwerpen : 1950, Rooseveltplein, langs de zijde van het zuidelijke "Geuzenhofke". In de achtergrond staat nog de Koninklijke Schouwburg. Mw 379 is een vierasser in de oude beschildering, met grote cijfers en zijpanelen met zes rechthoeken. Reeks 379-387, afkomstig van Les Vicinaux Anversois en kort na de tweede wereldoorlog uitsluitend op lijn 1 aan te treffen (lijnkleur wit of ivoor). (Foto : Jacques Cohn)

Foto 2 - Mechelen : De NMVB-lijn 1 (rood) verbond het station met de Mechelse wijk Waterloo. De verbouwde mw 9492 met nieuwe kast op het stationsplein in 1952, reeks 9489-98. Na opheffing van het stadsnet werd de bak van deze mw nog als bw gebruikt. (Foto : Clessens)

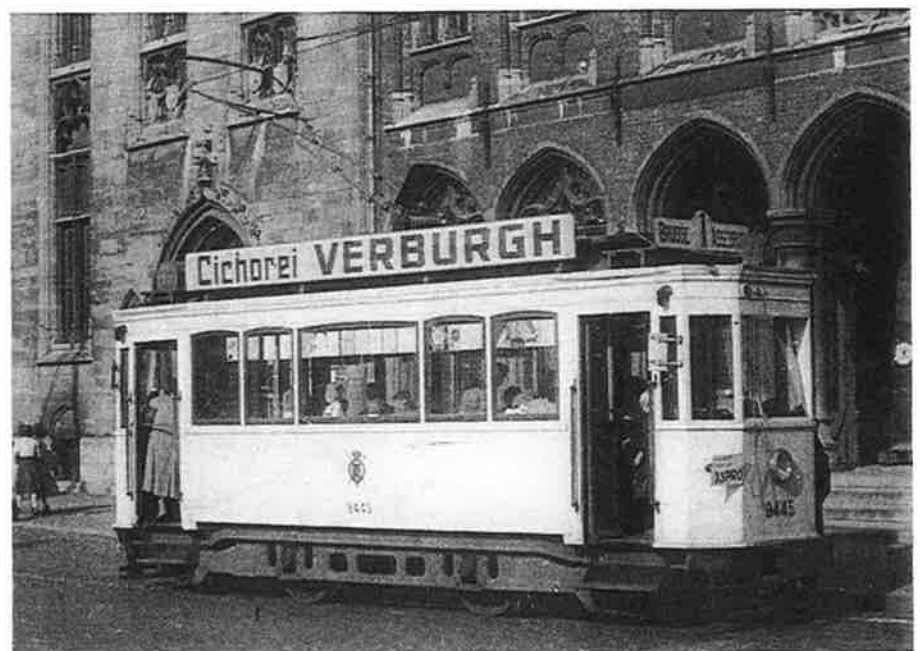
Foto 3 - Leuven : In 1950, een identiek verbouwd wagentype in Kessel-Lo bij Leuven. Mw 9593 met sleepbeugel, reeks 9581-98, op lijn 1 Heverlee - Linden (groen). (Foto : NVBS)

Foto 4 - Hasselt : Standaard-mw 10200 in Hasselt-centrum in januari '53 op lijn 1 (blauw) Hasselt - Genk - Waterschei - Zwartberg - Winterslag - Genk - Hasselt. Deze "lus" werd in tegengestelde richting onder een rode lijnfilm bereiden, eveneens onder nummer 1. (Foto : Jacques Cohn)

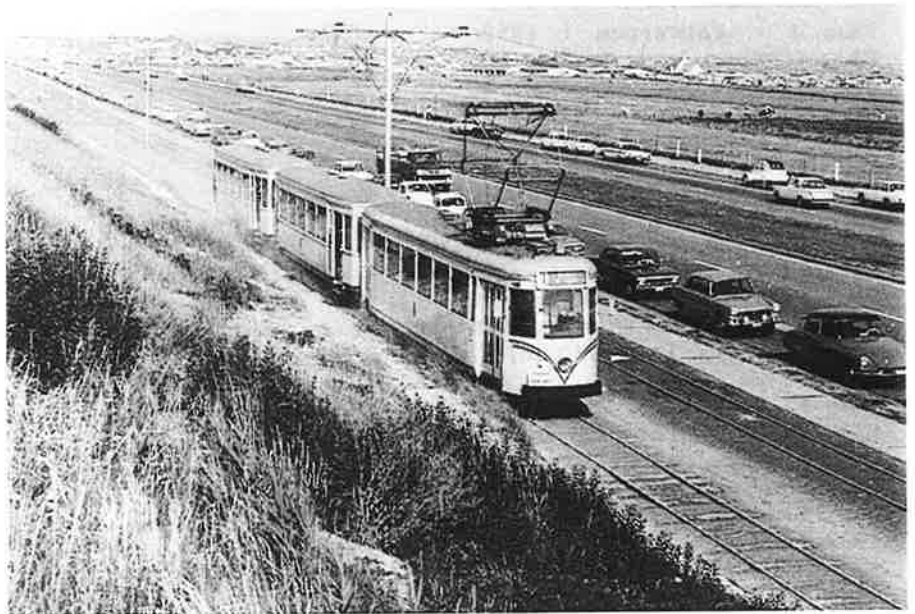

Foto 5 - Gent : Op de Korenmarkt, in januari 1969, kruist drieasser 328 op lijn 1 (blauw) zijn collega 312, van een oudere drieassige reeks. (Foto : Jacques Cohn)

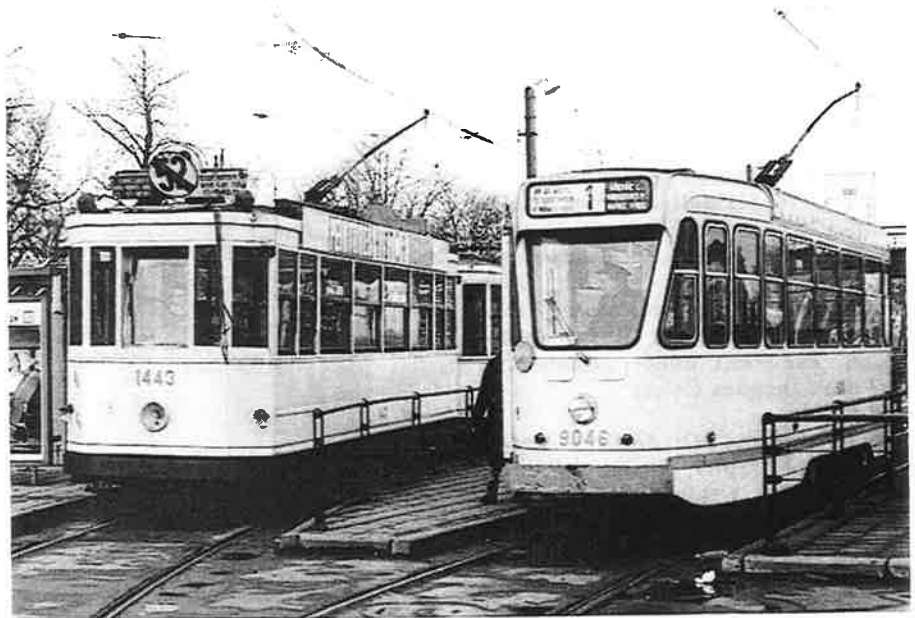
Foto 6 - Brugge : In september 1949 rijdt mw 9445 (reeks 9440-49) op lijn 1 (bruin op wit) langs de Grote Markt naar Assebroek. (Foto : J. Gillham)

Foto 7 - Oostende : In juli 1967 rijdt stel S.10044 + 19537 + 19542 (beide bws ex-Kortrijk) tussen rijksweg en duinen op lijn 1 Knokke - De Panne (rood) te Wenduine. (Foto : Jacques Cohn)

Foto 8 - Brussel : Terug naar de trolley-stang. Broederlijk naast mekaar staan het standaard-stel 1443 op lijn 52 doorstrept en een lijn 1 (wit/blauw) met mw 9046 (ex-4046) hun vertrektijd af te wachten in de eindlus Meiselaan. Lijn 1 bediende het traject Esplanade - Bos. Februari '68. (Foto : Jacques Cohn)

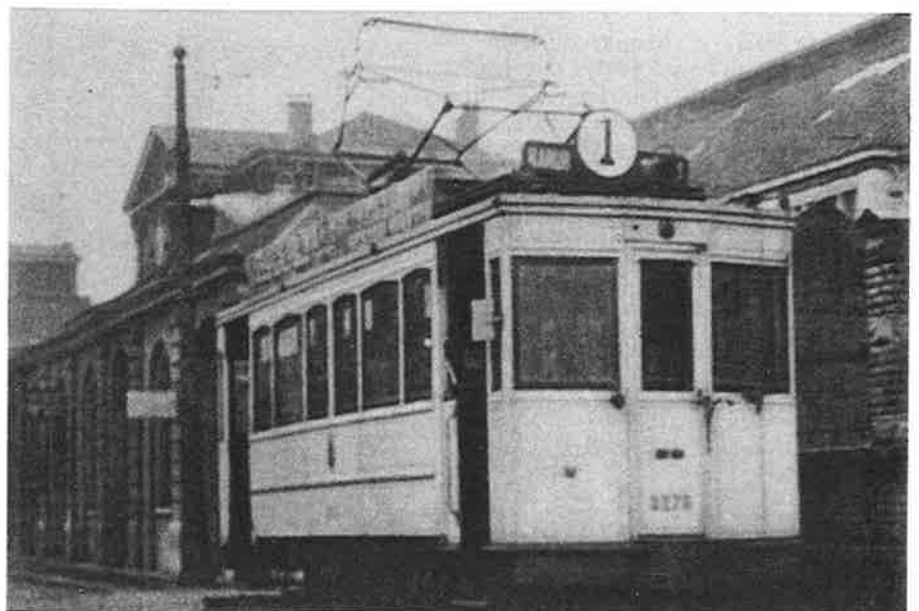
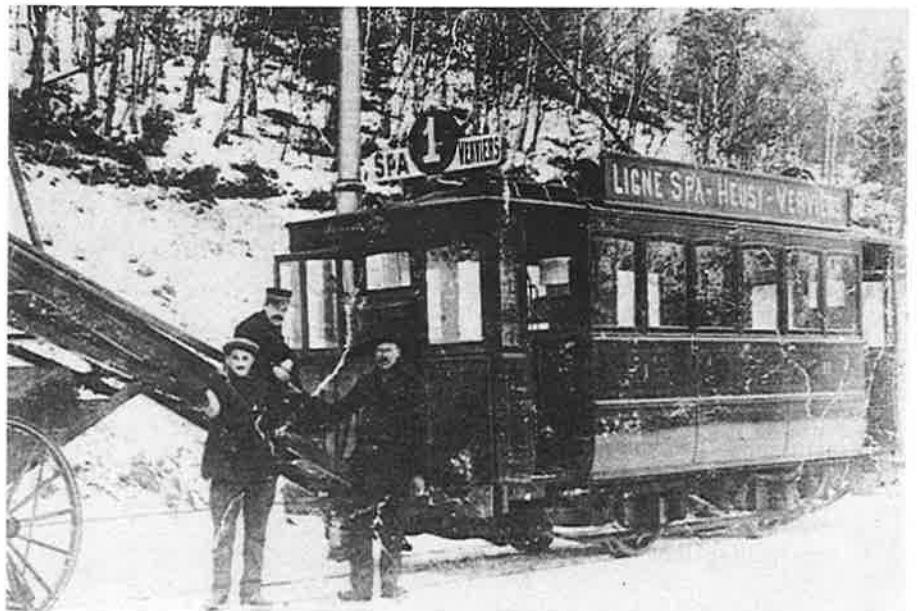
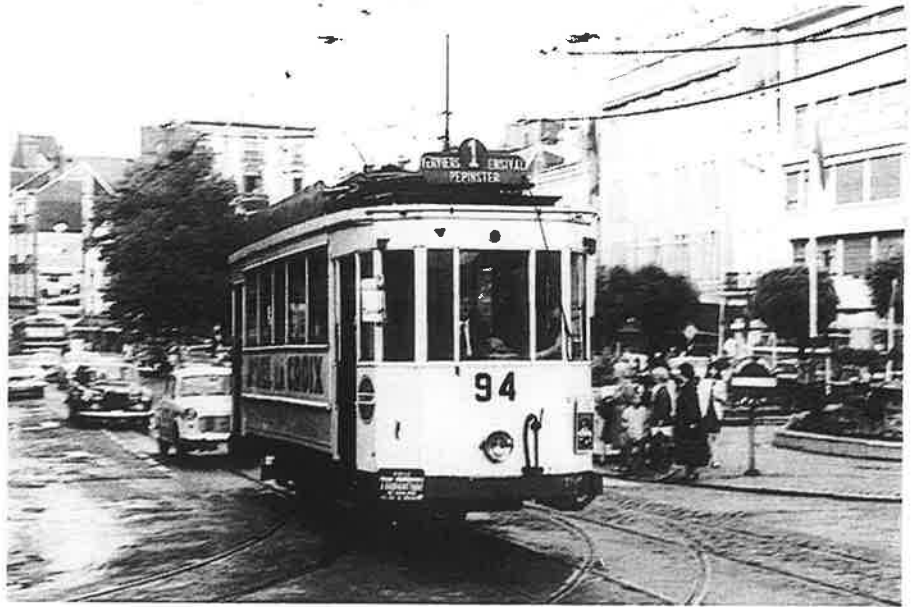
Foto 9 - Liège : Wij zien hier in 1955 aan het eindpunt Coronmeuse het enige Luikse ombouwstel 175 + 716 op lijn 1 Coronmeuse - Guillemins. Let op de sterk gebogen trolley-stang! Op het Luikse net was de kleur van lijn 1 rood/geel, maar dit proefstel was blauw geschilderd (in plaats van crème) en had ook blauwe klevers gekregen voor lijnnummer en bestemming. (Foto : Jacques Cohn)

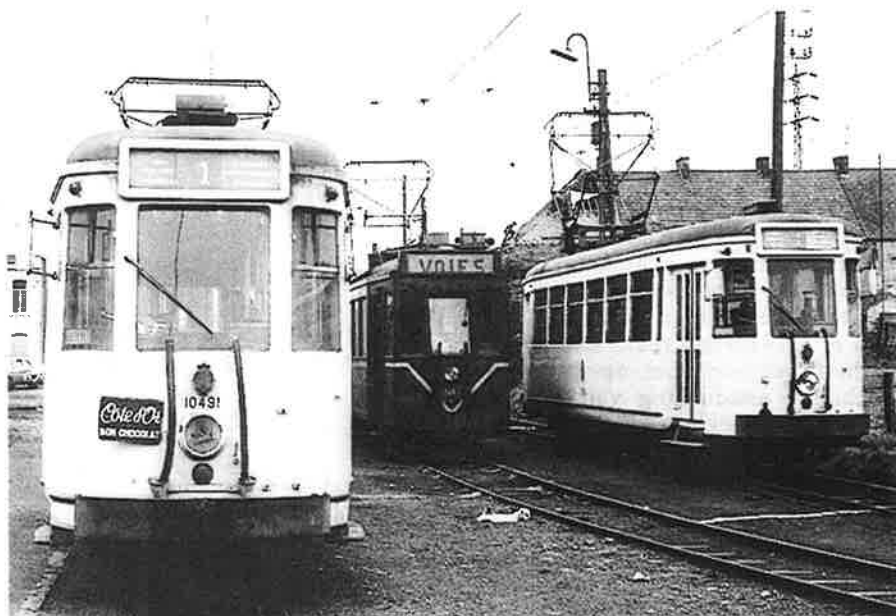
Foto 10 - Verviers : In juli 1967 rijdt mw 94 op lijn 1 (rood) Verviers - Pepinster door het centrum van Verviers. (Foto : Jacques Cohn)

Foto 11 - Spa : Mw 9183 met een ladderwagen langs de lijn Spa - Verviers, die eigenaardigerwijze in haar begintijd het nummer 1 had gekregen, ofschoon er nooit een tweede tramlijn in Spa verscheen en er in Verviers reeds een andere lijn 1 bestond! Let op de groot-schalige aanduiding van de lijn-route boven de ramen. (Foto : onbekend fotograaf)

Foto 12 - Namur : Mw 9276 vóór het station op lijn 1 (groen) Namur - Wépion (als een toenmalige versterking van lijn 4 naar Profondeville). Reeks 9272-81. Vermoedelijk omstreeks 1935 opgenomen. (Foto : NTM)

Foto 13 - Mons : In mei 1966 staat mw 10491 (ex-Leuven) op lijn 1 (groen/rood) Mons - St.-Ghislain te Eugies naast werkwagen 10262 en mw 9766 (ex-Luik) - deze laatste op lijn 1 doorstreept. (Foto : Jacques Cohn)

Foto 14 - Tournai : Mw 10202 + 19217 aan de Franse grens te Toufflers op lijn 1 (blauw) Tournai - Templeuve - Toufflers in 1950. Mits honderd meters lopen konden de reizigers hier op een Franse tram naar Roubaix overstappen (lijn C). (Foto : Jacques Cohn)

Er bestonden verder nog twee andere lijnen 1 :

- Bracquenies - La Louvière - Anderlues (rood) van het oude "réseau du Centre" van de NMVB. Deze lijn 1 werd rond 1925 als lijn 30 in de nieuwe nummering van het Henegouwse net opgenomen. Ik heb van deze lijn geen foto gevonden.

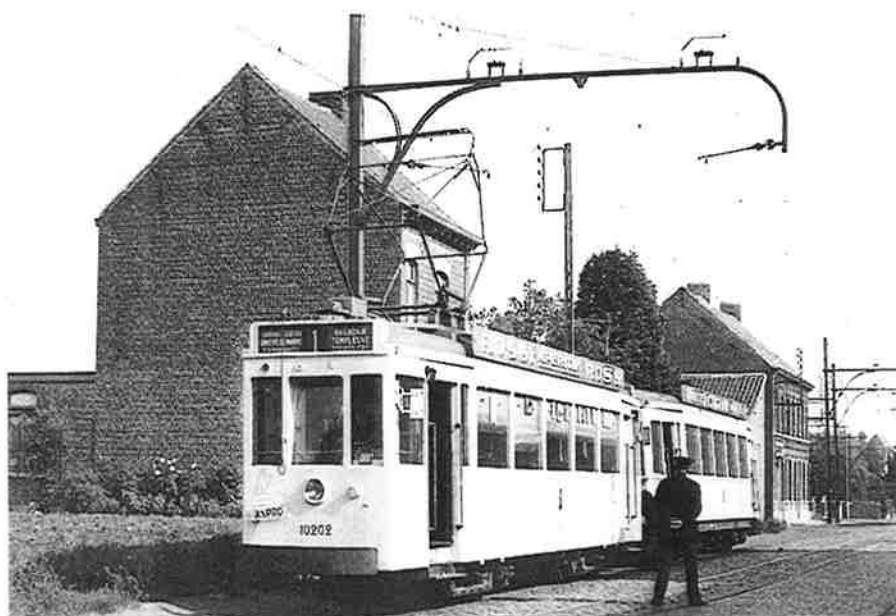
- Verder is er nog lijn 1 van de STIC (Charleroi). De lijnen 1, 2 en 3 waren in feite slechts ingekorte versterkingsritten van de hoofdlijn 7. Terwijl het lijnnummer 2 tijdens het spitsuur wel werd gebruikt, heb ik de "1" of de "3" nooit op de baan ontmoet. De weinige stelplaatsfotografen die hiervan bestaan zijn hoogstwaarschijnlijk opzettelijk "voorgedraaid" (zwart op geel of blauw/wit).

De stad Kortrijk ontbreekt in deze opsomming. Haar lijnen waren niet genummerd, maar met letters gekenmerkt.

Ronse was steeds een tramloze stad. Alle andere niet vermelde steden hadden wel trams, maar geen lijn 1.

Tenslotte nog enkele bijzonderheden. Er bestonden talrijke lijnen 1 doorstreept, waarvan ik er even twee wil voorstellen :

Foto 15 - Mons : Lijn 1 doorstreept (rood/geel) : mw 10077 te Eugies in januari '67. Een kasseibaan zonder auto's. De vrouw met haar tassen loopt heel veilig over de weg. Een stukje verder doorkruist de trambaan de achtertuinen van de huizen; de voorste trampaal staat allesbehalve verticaal. (Foto : Jacques Cohn)

Foto 16 - Verviers : Een doorstreepte 1 (rood/groen) naar Ensival kruist een "moderne" 3 in oktober '68 in het centrum van Verviers. (Foto : Jacques Cohn)

Tenslotte nog een weinig bekende specialiteit van de Borinage, die ook niet lang heeft bestaan :

Foto's 17 en 18 : Mw 41010 in maart '67 op de lijnen 1D (blauw) Mons - Wasmes direct, verder omnibus tot St.-Ghislain; 1 doorstreept D (geel) idem, maar via Eugies in plaats van Pâturages. (Fotos : Jacques Cohn)

En wat was het verdere lot van al die lijnen 1?

Twee hiervan bestaan nog steeds, nl. in Gent, zij het wel met een andere reisweg en aan de Kust, weliswaar met verlies van het lijnnummer; vier zijn opgeheven; tien werden verbust.

Jacques Cohn

Busworld 2001

Van 19 tot 24 oktober had in Kortrijk Xpo (de vroegere Hallen) de nu tweejaarlijkse autobus- en car tentoonstelling plaats. Deze vakbeurs trekt, buiten de professionele bezoekers, ook vele geïnteresseerden uit binnen- en buitenland. Naast de presentatie van de nieuwste modellen toerisme- en lijnbussen zijn er ook diverse stands van leveranciers van toebehoren. Zo waren garage en was-installaties prominent aanwezig. Verder alle mogelijke componenten zoals versnellingsbakken, zetels, verlichting, airco, verwarming, keuken en audio/TV apparatuur. Er waren ook een beperkt aantal toeristische stands op de beurs.

Voor de in openbaar vervoer geïnteresseerden waren er diverse firma's die hun displays voor halte-aankondiging presenteerden. Zo waren er displays voor binnenin de autobus, evenals op straat, die de bestemming, de wachttijd en de haltes aankondigen. Ofwel wordt met bakens gewerkt of met GPS. In de displays wordt er gebruik gemaakt van vloeibare kristallen en LED technologie. De bekendste firma's zijn Gorba (CH), Aesys (I), Infosystems en LLE MarkIV (D) en tenslotte Hanover displays LTD (GB). Voor de verspreiding in tram of autobus van reclame en info was er Integral Media. De klassieke rolfilm is zo goed als verleden tijd.

In de autobus branche zijn er de laatste jaren volop fusies en overnames gebeurd. Marktleider is nu Evobus die Mercedes en Setra groepeerd, Irisbus is voortgekomen uit het Italiaanse Iveco en het Franse Renault Véhicules Industriels waarin ook opgenomen Heuliez en Ikarus uit Hongarije en Karosa uit Tsjechie. De nummer 3 bestaat uit het Duitse MAN en Neoplan. Langs Nederlandse kant is er de VDL groep met Berkhof, DAFbus, Kusters en Jonckheere.

Verder waren natuurlijk nog een groot aantal andere busbouwers zoals Caetano, Marco Polo, Noge, TransBus International, Scania, Solaris, Van Hool en Volvo present. Dit met hun volledige gamma, van mini en midi, over

Foto boven : Een Setra voor interstedelijk vervoer.

Foto midden : Mercedes presenteerde een driedeursversie van zijn CITARO.

Foto onder : Een "Turkse" Mercedes Conecto in TEC uitvoering.

standaard en drie-assers tot de (dubbel)gelede autobus. Ook veel aandacht voor de hybride en met alternatieve energie aangedreven autobussen.

Meer en meer aanwezig is de minibus, als buurt- en belbus. Op dit gebied was er Omninova Technologies uit Zweden en verder Business, Kusters en Omnibus Trading uit Nederland.

Hiernaast vindt U een greep uit het enorme aanbod. Zowel binnen als buiten stonden de autobussen op de gegadigden te wachten. Noteer alvast de data voor de volgende Busworld tentoonstellingen :

Van 17 tot 23 oktober 2003; 21 tot 26 2005; van 19 tot 24 oktober 2007; van 16 tot 21 oktober 2009; van 21 tot 26 oktober 2011.

Luc Couscheir

Alle foto's : Luc Couscheir, Kortrijk 20 oktober 2001.

Foto boven : Nieuw voor De Lijn is deze Van Hool A360K.

Foto midden : Van Pools fabrikaat is deze Solaris drie-deurs bestemd voor Italië.

Foto onder : Bij Irisbus stond deze drie-deurs stadsbus met CNG motor.

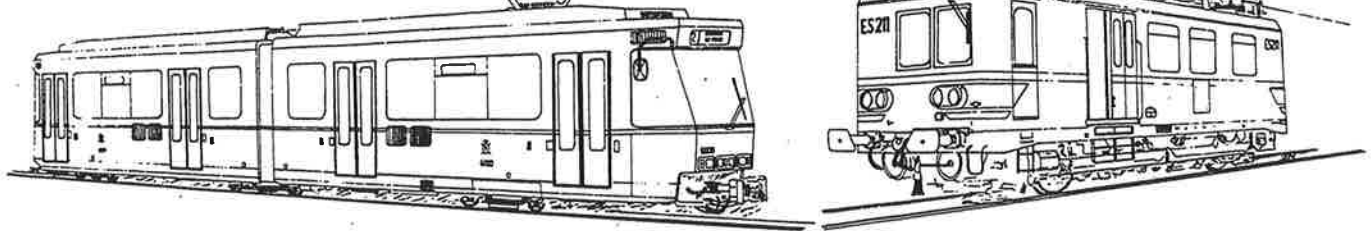
Foto boven : Op de stand van MAN stond een type NL313. Dit is een driedeursbus met een lengte van 15m en drie assen.

Foto midden : Van Hool was present met zijn gehele gamma "nieuwe stijl". Hier de driedeurs lagevloerstadbus met motor achteraan.

RAIL-AKTUEEL

NMBS

Foto boven : W.D.T.-Antwerpen-Dam, 24 augustus. Elektrische locomotief 2633 - de laatste met een gele "bavette"- wacht om naar het Schijnpoort uit te rijden. Dit beeld behoort reeds tot het verleden. Foto : Alain Janmart.

Foto onder : Sfeerbeeld met diesellocomotieven van de reeksen 51 en 62 voor de loods van de W.D.T.-Antwerpen-Dam. De 6246 en 6281 wachten om naar de reizigersbundel van Schijnpoort te rijden en aldaar hun respectievelijke P-trein af te halen. (29-08-2001). Foto : Alain Janmart.

Foto boven : Een sfeerbeeld van museumlocomotief 204.004 in de stralende septemberzon voor de loods van Antwerpen-Dam. Een week later zou het zeer donker en nat zijn tijdens de open-Monumentendag met thema "Metaal te Antwerpen-Noord". W.D.T.-Antwerpen-Dam (1-09-2001). Foto : Alain Janmart.

Foto midden : Diesellocomotief 5526 werd speciaal overgebracht naar Antwerpen-Dam en nadien naar Antwerpen-Noord om er te worden tentoongesteld. Deze locomotief kreeg een nieuwe schildering voor de "ijzeren Rijn". De locomotief wordt eveneens voorzien van de "Indusi", het veiligheidsdispositief om op het Duitse spoorwagwegnet te mogen rijden. Foto : Alain Janmart.

Foto onder : Antwerpen-Noord, 9 september 2001. Elektrische locomotief 101.012 werd ook speciaal uit Haine-St.-Pierre naar het Noord overgebracht om deel te nemen aan de Open-Monumenten-Dag. Helaas kon deze prachtige locomotief niet worden bezocht. Jammer dat het oude nummer van de locomotief niet in de juiste versie werd weergegeven. Foto : Alain Janmart.

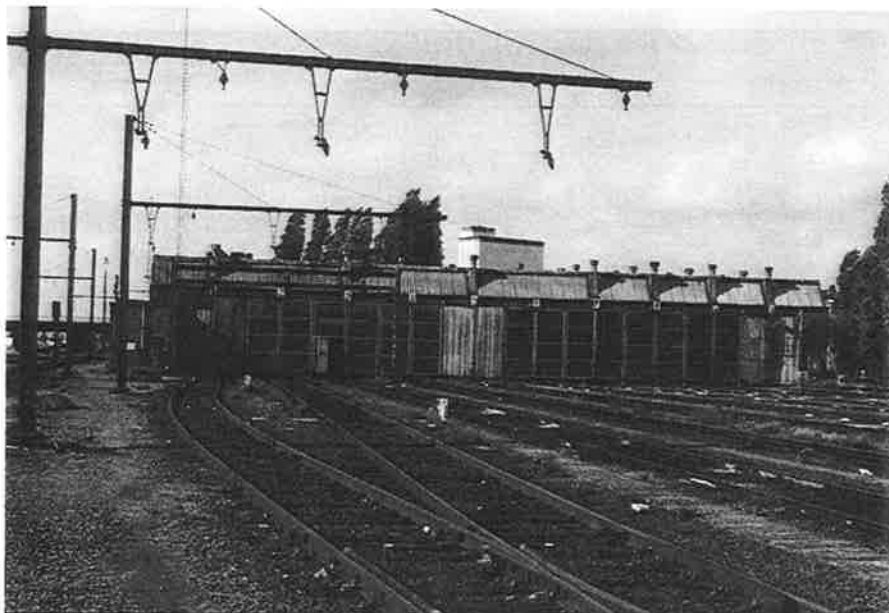
Foto boven : Door deze poort kwamen en gingen verscheidene honderden personeelsleden en toekomstige treinbestuurders om er te worden aangeworven, om hun overplaatsing te tekenen, om er les te volgen of om een examen af te leggen met het oog op hun taak als treinbestuurder. Een stuk geschiedenis wordt onherroepelijk afgesloten. Foto : Alain Janmart.

Foto midden : Op deze twee uitwijksporen staan niet minder dan twaalf rangeerlocomotieven om te worden overgebracht naar Schaarbeek waar enkel de slopershamer hen opwacht. Ook baandiesel 7003 zal niet aan de slopershamer kunnen ontkomen. Wellicht zullen enkele vrijwilligers van de T.S.P. wisselstukken weghalen voor hun 7005. Foto : Alain Janmart.

Foto onder : Rangeerlocomotief wordt naar een doodlopend spoor gebracht. De bedoeling is om deze locomotief een uiterlijke opknapbeurt te geven en nadien op een kort stuk spoor te plaatsen als denkmaal of als monument. Deze reeks was regelmatig te zien in en rond de rangeerbundels van Antwerpen-Noord tot in het begin van de jaren '80. Foto : Alain Janmart.

Ook de sporen voor de loodsen staan leeg. De draden van de bovenleiding zijn al weggehaald. Foto : Alain Janmart.

DE LIJN

ALGEMEEN

• Bestelling nieuwe autobussen

Volgende reeksen autobussen werden besteld in oktober 2001. Zoals gewoonlijk geven we naast de nummers de belangrijkste kenmerken. 4168-4173 werden reeds besteld in mei 2001. Zie tabel onderaan deze bladzijde.

L.C.

ANTWERPEN

• Tramvision

Na Gent hebben de Antwerpse trams Tramvision-informatie en-reclame via televisieschermen. In een eerste fase worden zo een vijftigtal trams uitgerust. Half oktober gebeurde dit met de 7002, 7102 en 7119 tot 7165. In een latere fase moeten er zo 137 trams in Antwerpen rijden. De 7050 + 7061 tot 7165 + 7201 tot 7231 geeft inderdaad een totaal van 137.

• Spoorwerken.

Keizershoek : hier is de eindpuntus in volle aanleg. Ook de bovenleiding wordt momenteel aangelegd.

Zwijndrecht : hier worden momenteel de bogen die naar de halteplaatsen leiden vervangen. Uit het wegdek zijn de klinkers verdwenen en vervangen door beton. Dit brengt nog maar eens uitstel met

zich mee. Als alles meezit zou men in december starten met de proefritten. Voor het officieel in gebruik nemen is nu half februari vooropgesteld.

"Verboden op de werken te ko-

Nog geen tram gereden, maar de sporen reeds vervangen! Zwijndrecht 19 oktober 2001. Foto : Luc Couscheir.

Bestelling nieuwe autobussen

4168-4173	6	Denolf & Depla	Peugeot	microbus	6	West Vlaanderen
4174-4224	51	Van Hool A360K	MAN	streekbus	31	Antwerpen
4225-4243	19	Van Hool A330K	MAN	stadsbus	20	Vlaams Brabant
4224-4277	34	Van Hool A308L	MAN	midibus	19	West Vlaanderen
					8	AN Mechelen
					1	VB Leuven
					15	WV Brugge
					10	OV Sint Niklaas
4278-4294	17	Van Hool AG500	MAN	gelede	17	Vlaams Brabant
4295-4317	23	Van Hool AG300	MAN	gelede	8	Oost Vlaanderen
					15	Limburg
4318-4337	20	Denolf & Depla	Peugeot	microbus	12	Antwerpen
					8	West Vlaanderen

men”

Tijdens de werken aan het wegdek wordt de werf hermetisch afgesloten om te verhinderen dat er voetafdrukken in het versgestorte beton komen. Rondom staat er dan ook een metershoog metalen hekwerk dat al spoedig door de plaatselijke bewoners met pancardes werd behangen. We laten u even mee genieten van de soms vindingrijke opschriften. Het moet niet steeds “verboden op de werken te komen” zijn. Hoop doet leven; Na regen komt zonneschijn; Haast en spoed is zelden goed; Graag traag; Dringend hulp gevraagd; Wij zijn het beu; Soms sturen zij hun kat; ‘t Zal schoon zijn als ‘t af is; De straat waar ik woon is niet mijn straat, dat is duidelijk; Studiebureel heeft 2e zit, voor het 4e jaar op rij; Libelle weet raad, ook voor de staat; Afgesloten op zon- en wekdagen van 1 tot 12 en van 12 tot 1 uur.

Brederodestraat : zowel op 29 en 30 september als op 20 en 21 oktober waren er weer onderbrekingen en pendeldiensten zoals de vorige keren. Tijdens het eerste weekend reed de pendeldienst met A300 autobussen met filmbeeld 24 Zuidstation of Nationale Bank.

Zwaantjes en Voetbalstraat : hier werden kruisingen en wissels vernieuwd. Lijnen 4 en 12 reden hier enkele dagen richting stad via de Voetbalstraat.

Antwerpse steenweg : hier worden de sporen vernieuwd.

In een nabije toekomst zijn er nog vernieuwingswerken gepland in De Vriërestraat (lijn 4) en de Ommegankstraat (lijn 11) waarbij wellicht de overloopwissels zullen verdwijnen. Op het Astridplein komt er een tijdelijke “kleine” lus voor lijn 12 tijdens de reconstructie- en NMBS tunnelwerken.

• De Lijn Antwerpen toestand PCC's 1 : 7000-7060

Buiten dienst 7017, 7018
Uit ombouw 7043

In ombouw 7058, 7059 en 7001

Mocht er nog enige twijfel bestaan over de 7050, deze tram werd destijds volledig omgebouwd conform de reeksen 7061-7165 (PCC 2). Het enige verschil is het ontbreken van de Scharfenberg-koppelingen.

• Reclametrams

De ombouw en het buiten dienst zetten van een aantal trams brengt verschillende wijzigingen teweeg in de trams voorzien van totaal-reclame.

7001 tram in ombouw
ex Decathlon tot 10 2001

7002 TUI / VAB

nieuwe reclametrans sinds 10 2001

7005 Tommy Hilfiger

Op 29 oktober 2001 wacht de 3092 aan het Zuidstation op zijn reizigers. Pendeldienst lijn 24. Foto : Luc Couscheir.

nieuwe reclametrans sinds 9 2001

7006 DVV

nieuwe reclametrans sinds 9 2001

7010 tram buiten dienst

ex Pharmaton tot 4 2001

7017 tram buiten dienst

ex Cote d'or tot 7 2001

7022 tram buiten dienst

ex Franse kazen tot 5 2001

7026 Van Gils

ex Rodenbach tot 9 2001

7041 Radio 2

nieuwe reclametrans sinds 7 2001

7042 Buzzy Pazz

ex De Efteling sinds 8 2001

7047 Rowenta

ex De Efteling sinds 9 2001

7054 Stadsbibliotheek Antw.

ex Planta sinds 9 2001

• Trams met vernieuwde achterruit

Op het einde van de ombouw van de PCC 2 werden een aantal trams voorzien van een achterraut uit één stuk plus een nieuw bevestigingssysteem. Het was zo dat er nog al eens een achterraut verdween in de premetro. Volgende trams werden aangepast : 7095, 130, 141, 144, 145, 151, 152, 154 en 155.

• Trams met een vernieuwde koplamp

Ten gevolge van de vele bareeltes aan de spoorwerken sneuvelen er veel koplampen. De Lijn-Antwerpen brengt dan ook een bescherming aan voor en rond de koplamp. Momenteel zijn er reeds een twin-

Een lagevloertram (7213) van lijn 3 rijdt naar de Koninkelijke Laan in Berchem (15-10-2001). Foto : Alain Janmart.

tigtal trams die zo rondrijden.

L.C.

• **Incident in station Meir op 15 oktober 2001.**

Op maandagmiddag, omstreeks 12.45 uur, werd een reiziger van lijn 2 onwel en verloor hij het bewustzijn in een stel aan station Meir. Onmiddellijke hartmassage en snelle interventie van het MUG-team konden niet baten. De reiziger zou aan een hartstilstand bezwijken. Hetgeen volgde voor de tramdienst op de lijnen 2, 3 en 15 was uiterst chaotisch. Meteen werden de trambestuurders van lijn 3 ingelicht dat zij langs de Belgiëlei zouden worden omgeleid en dienden rond te rijden aan de Koninklijke Laan in Berchem. Eerst werd er teruggereeden met de lijnfilm "3 Merkssem". Nadien werd er verzocht de aanduiding "Centraal Station" te gebruiken.

De rijtuigen van lijn 15 reden bovengronds naar de Groenplaats langs de route van lijn 7. Ook lijn 2 werd op die manier omgeleid langs lijn 7 naar de Groenplaats. Aan de gemeenschappelijke halte van de Harmonie waren er twee controleurs aanwezig om de reizigers te laten overstappen op de autobussen van lijnen 17, 27 en de streeklijnen van Kontich en Lier.

In de metrostations werden de reizigers aan hun lot overgelaten bij gebrek aan enige vorm van mededelingen. De gevolgen van dit incident waren tot in de late namiddag merkbaar en zorgden voor verkorte ritten omdat de voertuigen niet op hun juiste volgorde reden.

Pas nadat het Parket en een Wetsgeneesheer waren afgezakt in het station Meir en alle vaststellingen genoteerd hadden, konden de trams terug hun normale reisweg vervolgen.

A.J.

MIVB

• **Autobussen**

In Brussel is er een pauze ingetreden in de vernieuwing van het autobuspark. Deze werd zo'n 10 jaar geleden ingezet met de indienstneming van de eerste A500 autobussen en werd dit jaar afgesloten met de nieuwe AG300. Inmiddels zijn de eerste dertig A500 reeds voorzien voor schooldiensten en zullen nieuwe bestellingen niet zo lang uitblijven.

Hierbij op volgende bladzijde een overzichtstabel.

• **Nieuwe buslijnen**

Het Brusselse tram- en busnet is volop in beweging. Naast kleine lokale aanpassingen zoals nieuwe voorbehouden busstroken en bus-

Een omgeleid tramstel (7122-7130) van lijn 2 rijdt naar de Harmonie, na een rit van de Groenplaats. Foto : Alain Janmart.

sluizen komen er ook nieuwe lijnen bij. Sommige zijn volkomen nieuw zoals lijn 12, andere zijn splitsingen van bestaande lange "crosscity" lijnen die ten gevolge van de vele verkeersopstoppingen helemaal niet meer de voorziene uurroosters kunnen volgen.

Hier volgt een overzicht van wat de voorbije maanden in dienst is gekomen en wat we in de nabije toekomst nog mogen verwachten.

lijn 12 : Dit is een nieuwe expreslijn tussen de nationale luchthaven Zaventem en Brussel-Noord. Ze heeft een speciale tarifiëring en wordt gereden met gelede autobussen.

lijn 69 : Hier betreft het een hernummering van de 68 naar 69 en het wordt ook een expreslijn Ha-

ren - Schaarbeek - Bordet. Deze lijn rijdt sinds 16 oktober 2001.

lijn 70 : Ook hier een nieuwe expreslijn tussen Evere en Brussel-Noord. Deze lijn rijdt eveneens sinds 16 oktober 2001 tussen Brussel-Noord (NMBS) en Bourget (NAVO).

lijn 20 : Deze lijn wordt beperkt tot Hunderenveld-Brussel-Zuid. Het andere gedeelte Brussel-Zuid - Verheyleweghen krijgt het nummer 27.

lijn 47 : Ook deze lange lijn wordt opgesplitst in enerzijds 47 Vilvoorde - De Brouckère en 46 Moortebeek - Brussel-Noord anderzijds.

lijn 54 : Hetzelfde zal gebeuren met lijn 54. Het gedeelte Machelen - Naamse Poort be-

Een lagevloertram van lijn 15 kruist de Leien naar Mortsel, via de Harmonie. Foto : Alain Janmart.

Overzichtstabel			MIVB	
reeks	aantal	model	bouwjaar	stelplaats
8301-8330	30	VH A500 (2 deur)	1991	Haren
8331-8338	150	VH A500	1991-	Haren
8339-8480			-1992	Vandermeeren
8680-8699	20	VH A300 CNG	1993	Haren
8700-8739	40	VH A300	1993-1994	Haren
8740-8799	60	VH A300	1994-1995	Haren
8620-8679	60	VH A300	1995-1996	Haren
8500	60	Jonckh.Premier	1997-1998	Delta
8501-8510				Vandermeeren
8511-8559				Delta
8560-8619	60	Jonkch.SB 250	1999-2000	Delta
8001-8030	30	VH A308	1999	Delta
8031-8042	12	Mercedes Cito	1999	Haren
8826-8857	32	VH AG 300	2001	Delta
totaal per stelplaats :			totaal per type :	
Vandermeeren	152		standaard	480 (20 CNG)
Haren	230		midibus	42
Delta	172		gelede	32
Algemeen totaal : 554				554

houdt het nummer 54 terwijl het gedeelte Sint-Denijs - Luxemburgstation onder het nummer 73 gaat rijden.

• Een vernieuwd tramnet in Brussel?

Het Brusselse tramnet heeft in de loop der laatste decennia reeds enkele grote hervormingen gekend. Zoals in vele steden was er na wereldoorlog II een terugval in het aantal reizigers, mede ten gevolge van de opkomst van het individueel vervoer met de auto. Een andere belangrijke fase was 1958 toen de wereldtentoonstelling in Brussel gehouden werd. In de daaropvolgende jaren zagen we een belangrijke afbouw van het tramnet, ten voordele van de autobus die toch zoveel goedkoper leek. Tenslotte was er de komst van de metro (die dit jaar 25 kaarsjes mag uitblazen) die inkorting en aanpassing van de tramlijnen meebracht. Nu ligt er een nieuw belangrijk plan op tafel. Met de komst, binnen enkele jaren, van 40 nieuwe trams type 3000 voor ogen zullen heel wat lijnen aangepast worden.

Wat zou er zoal veranderen (onder voorbehoud van goedkeuring).

Blijven onveranderd de lijnen 3/23, 19, 39/44, 82, 92 en 83. Deze laatste lijn verdwijnt wanneer de metro wordt verlengd voorbij het Zuidstation richting Simonis. Er verdwijnen dus geen sporen.

De volgende lijnen verdwijnen waarbij gedeelten van hun reisweg worden overgenomen 18, 56, 81, 90 en 91.

Wijzigingen per lijn :

52 : De terminus Esplanade wordt verlaten ten voordele van het station Schaarbeek.

55 : In het noorden wordt hij verlengd van Bordet naar de NAVO, in het zuiden van Stilte naar NMBS lijn 26 (Moensberg).

94 : In het noorden wordt hij verlengd van zijn huidige terminus Jette naar Houba De Strooper.

De nieuwe lijnen (lijnummers) :

24 : Deze gaat rijden tussen Schaarbeek NMBS en via de premetro grote ring (23 en 90), de Louisalaan naar Louisa.

25 : Vertrekkend vanaf Rogier, neemt deze de reisweg van lijn 90 over tot Buyl en gaat vervolgens verder naar Marie-José (la-

Foto midden : Jonckheere Premier 8535 op lijn 96 aan de Troonplaats op 1 november 2001. Foto : Luc Couscheir.

Foto onder : Op dezelfde plaats en datum hier DAF SB250 nummer 8607. Let even op de verschillen met de 8535. Foto : Luc Couscheir.

ter tot station Boondaal).

51 : Vanaf Esplanade in het noorden (nu lijn 52) gaat het via de noord-zuid pre-metro en lijn 91 verder naar Stalle. Deze lijn zal volledig op een eigen bedding komen, maar dan is het wel wachten op het plaatsen van sporen langs de Werkhuizenkaai. Het is nu ook mogelijk om deze lijn in dienst te stellen via de huidige sporen langs Verboekhoven.

76 : Deze lijn zal rijden van de Heizel via het noordelijk gedeelte van de vroegere lijn 18 naar het zuidstation. Zuidelijk neemt hij het gedeelte van lijn 56 naar Anderlecht over.

97 : Deze nieuwe lijn gaat via de Koningsstraat-lijnen rijden vanaf de Sint Mariakerk naar Louisa en verder naar Dieweg en Sint Job.

Heel deze lijn-herschikking heeft tot doel om het tramverkeer te verbeteren (lees goedkoper exploiteren) en tegelijkertijd een herkenning te brengen aan de zware tramassen. De noord-zuid pre)metro krijgt dan de lijnummers 3, 51, 52 en 55, de grote ring krijgt 23, 24 en 25, terwijl de Koningstraat-as de lijnummers 92, 94 en 97 bekommt. Een bestaand nummer toekennen aan een gedeelte van een bestaande of gewijzigde reisweg zou alleen maar tot verwarring bij de reiziger leiden. Op het plannetje hiernaast, op basis van de VeBOV tramgids van 1999 (overigens nog steeds verkrijgbaar voor 300 + 50 Bfr portkosten of 7,44 + 1,24 EUR portokosten), zijn de nieuwe lijnummers geplaatst.

• Jarige METRO

De Brusselse metro mocht op 20 september 25 kaarsjes uitblazen.

Op die datum in 1976 werd een eerste stuk na jaren van voorafgaandelijk wroeten plechtig ingehuldigd door Koning Boudewijn. In de loop der jaren werd niet enkel de eerste lijn langs alle kanten flink verlengd maar werden ook nog de ringtramlijnen omgevormd tot de huidige lijn 2. Ter gelegenheid van de verjaardag waren er de voorbije weken verschillende opendeurdagen in stations en in stelplaats Delta.

L.C.

MUSEA

• Opendeurdagen in Casteau

De vereniging Bus & Car hield op 15 en 16 september zijn jaarlijkse opendeurdag in het TEC-depot van Casteau. Deze keer was het thema de gelede autobus. Zij waren er dan ook in geslaagd om een aantal van deze voertuigen, die nu toch ook in redelijke aantallen in

De nieuwe lijn 12 wordt gereden met de nieuwste gelede autobussen. Het "klakje" vooraan is dienstig voor een verbeterde luchtinlaat. Troonplaats 1 november 2001. Foto : Luc Couscheir.

België rijden, te verzamelen. Zowel TEC als MIVB, maar ook particuliere autobussen werden tentoongesteld. Nog in het NMVB-oranje was er de 5763 uit 1981. TEC-Hainaut leverde de 3555 uit 1988 en de 3563 uit 1998 terwijl vanuit Namur de 600 (eveneens 1988) te zien was. De MIVB was er met de splinternieuwe 8830 terwijl ook zijn voorganger 8815 uit 1985 (inmiddels museumbus) op de parking stond. Verder waren er nog diverse gelede autobussen die bij particulieren gebruikt worden voor school- of werkliedendiensten en die meestal afkomstig zijn uit Duitsland. Als extra stond er Cito 3917, de nieuwste aanwinst van

TEC-Hainaut. Verder werden de nieuwste aanwinsten van de vereniging Bus & Car aan de bezoekers getoond. Zo was er een Zwitserse Van Hool driedeurs A120P (Lenoir), de ex-NMVB 4717 en 2791 (1964). Van deze laatste autobus met Antwerpse roots, is Bus & Car op zoek naar meer informatie en foto's van zijn actieve loopbaan. Indien u gegevens heeft kan u steeds terecht op onze redactie.

L.C.

Ter gelegenheid van zijn 25e verjaardag hield de Brusselse metro op 29 september 2001 opendeur in de stel- en werkplaats Delta. Stofzui-ger 63 op de opstelsporen van Delta. Foto : Luc Couscheir.

Lezersforum

Geachte,

Zoals gebruikelijk met veel belangstelling Rail-Revue 2001 - 03 gelezen.

Mag ik het volgende melden :

Bladzijde 7 : Foto 1 van de heer Cohn is op de eerste keerlus van de Groendreef in Brussel gefotografeerd. Te weten, deze op de Groendreef zelf, even voorbij de "ingang" van de "oude" lus (daterend van 1930). De wagen zal verder rijden en (twee keer) links draaien om voor de gebouwen op de achtergrond te rijden om zo de lus te verlaten. De "nieuwe lus werd opgesteld — op een vijftigtal meters — rugzijde van de fotograaf en in gebruik genomen in juli 1957.

Bladzijde 17 : foto in Merksem met motorwagen 6309 op lijn 3. Men ziet drie sporen op de foto. Het middelste werd gebruikt voor het stallen van NMVB-bijwagens. Er was dus slechts één garage-spoor.

Paul De Backer
1000 Brussel

Geachte heer De Backer,

Ik dank u voor deze bijkomende informatie, wat de situatie betreft over het stallen van de NMVB-bijwagens te Merksem, ben ik zo vrij een foto te plaatsen die deze stelling bevestigt.

Met de groeten van de redactie-ploeg.

Het spook van Bois du Luc

We kregen een reactie van onze lezer Don Sibley uit Rebecq onder de vorm van een foto (juni 2001) van de "gerestaureerde" machine. De mijn is nu een ecomuseum. Het idee van de spokende machinist is knap, maar in het gras en open lucht... zal de locomotief ook spoedig een spook zijn.

Het plaatwerk is gewoon overschilderd en aan het drijfwerk is niets gebeurd. De bufferbalken en de handgrepen zijn rood en de rest is in het typisch Belgische "duivenkotgroen". De eeuwige discussie laait weer op: door zulk geklungel kan je de machine even goed op de schroothoop smijten. Maar degelijk restaureren kost geld, en een rijvaardig machine kost fortuinen. Maar het is toch zo een zeldzaam Belgisch exemplaar...

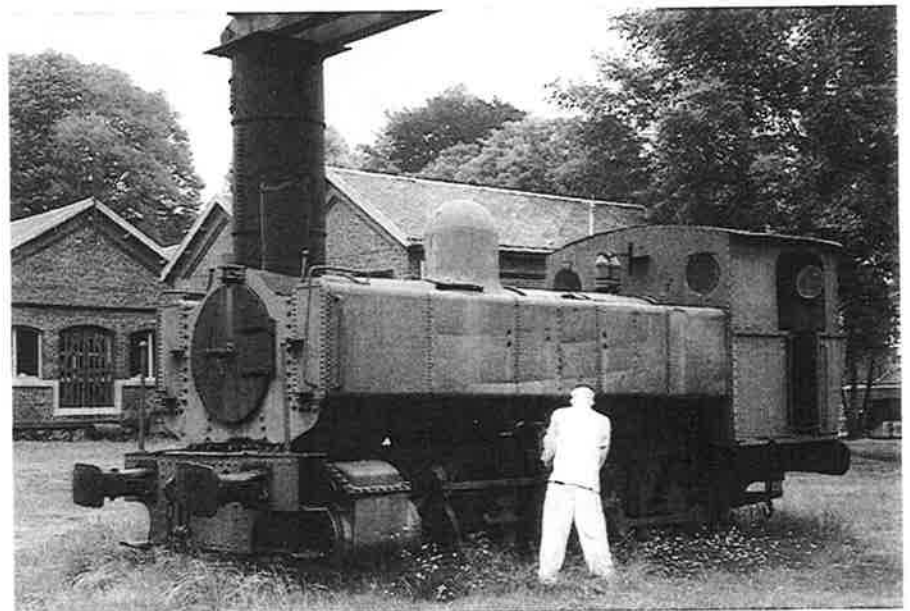
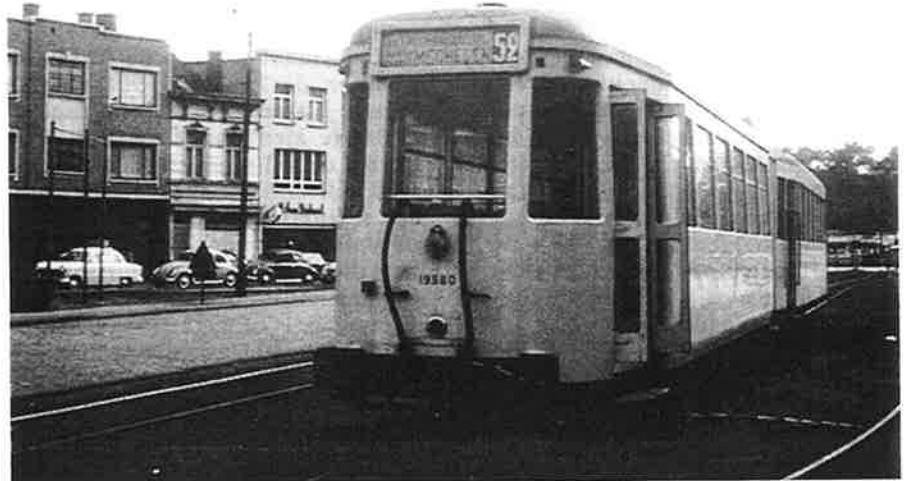
Bob Morren

Foto midden : S-bijwagen 19580 op het afstelspoor te Merksem. Foto : verzameling Roger Bartholomees.

Foto onder : Ecomusée Bois du Luc 29-06-2001. Foto : Don Sibley.

Een nieuwe aanwinst van Bus & Car. Deze driedeurs A12OP reed vroeger in Zwitserland, nu terug in zijn land van herkomst. Casteau 16 september 2001. Foto : Luc Couscheir.

Verenigingsnieuws

1. MAANDELIJKSE PROJECTIEAVONDEN

Antwerpen (20.00 uur in "de Nieuwe Zurenborger", Dageraad-plaats 4)

21 december 2001 : **San Francisco** (Staf Cuyt). Een stad en haar openbaar vervoer. Audiovisuele voorstelling.

25 januari 2002 : **Jaaroverzicht 2001** (Eddy Goens, Eric Heylen, Thierry Heylen, Alain Janmart).

22 februari 2002 : **NMBS, uit de oude doos** (Louis Bervoets). Beelden uit de periode 1962-1965 (misschien een beetje vergeeld ...), in de buurt van Antwerpen Dam, Haine-Saint-Pierre en elders.

22 maart 2002 : **Van Irkutsk tot Vladivostok** (Luc Koenot). Als sluitstuk van de reeks over de Russische trambedrijven bezoeken we vandaag Oost-Siberië, een gebied waar een eeuw geleden nog nauwelijks beschaving aanwezig was. Door de komst van de transsib, de bouw door Stalin van nieuwe steden en de deportatie van vele Russen, ontstonden naast enkele oeroude steden ook verscheidene zuiver communistische centra. Veel van deze steden leven nog in de sfeer van het communisme ook al zijn de invloeden vanuit het westen en vooral vanuit het nabijgelegen Japan, zeker merkbaar.

We bezoeken vandaag de acht steden waar trams rijden en ontdekken hierbij tevens de steden en de omgeving.

Ook de transsiberische spoorlijn en de nog noordelijker gelegen BAM-lijn (Baikal-Amoer-Magistraal) komen aan bod. Aan het eind van de rit komen we aan in Vladivostok, het eindpunt van de transsib.

Brussel (20.00 uur, vergaderzaal Anneessens, ingang Fontainasplein)

14 december 2001 : **Tram in Turijn en Milaan** (Jean-Michel Gregoire)

11 januari 2002 : **MIVB-autobussen 1980-2001** (Luc De Coster)

8 februari 2002 : **NMBS jaaroverzicht 2001** (Luc De Coster)

8 maart 2002 : **Spoorwegen in onze Oostkantons, 1980 tot heden** (Luc De Coster)

Brugge (De Londres, 't Zand 15b, Brugge)

Elke eerste zaterdag van de maand om 14.00 uur bijeenkomst in gezamenlijk initiatief van TTO-Noordzee, NVBS/Vlaanderen en Vebov.

2. UITSTAP - 29.12.2001

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van VeBOV organiseren we een promotie met oud materieel op de Groenplaats.

Het historisch stel mw 6451 + bw 1660 zal op zaterdag 29 december van 13.30 tot 17.00 uur op de Groenplaats staan, ingericht voor de gelegenheid. Het stel vertrekt om ongeveer 13.00 uur vanuit Groenenhoek, via lijn 8, maar er mag niet meegereden worden. Fotografen op post!

3. VERGADERINGEN IN 2002

Voor uw agenda : de vergaderingen in 2002 zijn gepland op volgende data.

Antwerpen : 25 januari, 22 februari, 22 maart, 26 april, 24 mei, 28 juni, 26 juli, 23 augustus, 27 september, 25 oktober, 22 november en 20 december.

Brussel : 11 januari, 8 februari, 8 maart, 12 april, 12 mei, 14 juni, 13 september, 11 oktober, 8 november, 13 december.

4. LIDGELD 2002

2002, het magische jaar van de EURO! Of zal het wel meevallen, net zoals het meeviel met het jaar 2000? In elk geval, het zal toch een hele omschakeling zijn.

En Vebov blijft natuurlijk niet achter, het lidgeld wordt vanaf nu uitgedrukt in Euro. Omdat we al twee jaar het lidgeld niet verhoogd hebben wordt er nu wel een kleine afronding naar boven uitgevoerd. Het lidgeld voor 2002 is 18 Euro voor leden woonachtig in België; voor verzending naar het buitenland wordt dit 21 Euro.

We doen hierbij een oproep om uw lidgeld 2002 te betalen vóór 20 januari.

Hoe te betalen :

Adressen in België : met het bijgevoegd overschrijvingsformulier.

Gelieve uw lidnummer in te vullen.

Adressen in Nederland : gelieve de betalingswijze te volgen zoals aangegeven op bijgevoegd blad.

Adressen in andere landen : rechtstreeks te betalen op onze Belgische rekening 000-0466768-04, of een Eurocheque op te sturen ter waarde van 21 Euro.

Wie geen lid wenst te blijven : gelieve het secretariaat te verwittigen (H. Van den Bergh, Kroonstraat 8, 3920 Lommel)

Let op : voor betalingen na 20 januari hebben wij bijkomende verzendingskosten en moeten wij 1 Euro extra vragen...

5. JAARVERGADERING 2002

De jaarvergadering 2002 vindt plaats op 16 maart om 10.00 uur in Leuven; nadere details volgen in het volgende nummer van Rail-Review.

Agenda :

1. Verslag van de vorige vergadering.
2. Verslag van de activiteiten 2001.
3. Jaarverslag van de secretaris.
4. Kasverslag.
5. Verslag van de kascommissie. De leden van de kascommissie (A. JANMART en G. TIMMERMANS) kunnen een maand vóór de vergadering de rekeningen nazien.
6. Verkiezing van de kascommissie voor het volgend jaar. De heer A. JANMART is uittreidend.
7. Stand van zaken van het tijdschrift.
8. Verkiezing van het bestuur. Dit jaar zijn uittreidend: LUC COUSCHEIR en MARK DE SCHUTTER. Kandidaturen worden schriftelijk ingewacht bij het bestuur vóór 1 maart.
9. Voorzienne activiteiten 2002.
10. Budget 2002.
11. Vaststelling van de lidmaatschapsbijdrage 2003.
12. Rondvraag

Mededelingen

Te Koop :

Tijdschriften :

- Vosske (alle nummers 1981 - 1984)
- Trampost (nummers 1 - 63 (stencil))
- Rij maar an... - krant + mondig mobiel (1982 - 1999)
- Tram 2000 (nummer 27 van 1983 - december)

Boeken uit Nederland : (trams); "De ontbrekende schakel" (mobiliteit)

Lijnfilms : PCC Antwerpen, bus Antwerpen, tram Gent en bus NMVB.

Diversen : halteborden, kepie NMVB, zijfilm PCC Antwerpen,... Jaarverslagen België (MIVA, De Lijn, MIVB, NMVB)

Dia's bus Antwerpen - streek, en musea.

Inlichtingen : Eric Morbé 03 / 266 64 41.

MIVB 5008 bij het vertrek aan het MSVB museum op 6 juni 2001 naar Tervuren. Foto : Luc Couscheir.

Voorgoed verleden tijd! De Decker-Van Riet 226 als SABENA shuttle aan de G. Legrellelaan op 13 september 1993. Foto : Luc Couscheir.